EÖTVÖS JÓZSEF FŐISKOLA
PEDAGÓGIAI FAKULTÁS
INFORMATIKUS KÖNYVTÁROS – MŰVELŐDÉSSZERVEZŐ SZAK
LEVELEZŐ TAGOZAT
BAJA, 2006

A DUNAHARASZTI JÓZSEF ATTILA MŰVELŐDÉSI HÁZ TÖRTÉNETI BEMUTATÁSA

Konzulens: dr. Bayerle Alajos
Fakultásigazgató-helyettes

Készítette: Bánréviné Bujdosó Erika
IKM. 4. évfolyam

Tartalomjegyzék:

1. Köszönetnyilvánítás: 4

2. Kutatási terv: 5

2.1Bevezetés: 5

2.1.1. A probléma megfogalmazása 5

2.1.2. Szakirodalmi áttekintés 6

2.1.3. Hipotézisek 6

3. Módszerek: 7

3.1. Minta 7

3.2. Eszközök: 7

4. Dunaharaszti bemutatása 8

5. Előzmények 12

5.1. A község kulturális élete a századfordulóig 12

5.2. Az 1900-as évek kulturálódási szokásai 13

5.3. A két világháború közötti időszak 14

5.4. Egyesületek szerepe a község kulturális életében 16

6. Államosítások hazánkban 19

6.1. Általános összefoglaló 19

6.2. A kisipar és a kiskereskedelem államosítása 19

6.3. Az államosítás módszerei 20

6.4. Az államosítás hatása Dunaharasztira 21

7. A kulturális élet központja a művelődési ház 22

7.1. A kultúrotthon 22

7.2. Programok, tervek, beszámolók az 1960-as években 23

7.3. Az 1970-es évek, névadó ünnepség 28

7.4. Az 1980-as évek kultúrháza 29

8. Napjaink intézménye: programok, rendezvények 30

8.1. Jelenleg is működő szakkörök, klubok bemutatása 30

9. Összegzés 36
Irodalomjegyzék: 38
Mellékletek: 40

1. Köszönetnyilvánítás:

Szeretném megköszönni Táborosi Zoltánné igazgatónőnek a szakdolgozat elkészítésében nyújtott segítségét.

2. Kutatási terv:

2.1Bevezetés:

2.1.1 A probléma megfogalmazása

Napjainkban a kultúra területe egyre nagyobb szerepet és jelentőséget játszik. Egy város lakosságáról képet tud adni az, hogy milyen a művelődési igénye. Témámat aktuálissá teszi a kultúra átalakulása, a magyarországi művelődési hálózat fejlesztésének kényszere, mely arra ösztönzi a népműveléssel foglalkozókat, hogy az új kihívás felé forduljanak, hogy azt munkájuk során használják, értékeit beépítsék a művelődésszervezés folyamatába. Elkerülhetetlen a hagyományos kultúraterjesztésnek, az értékek átadásának, a közösség szervezésének és fejlesztésének átalakulása.

Egy művelődési ház történetének ismerete nagyon nagy jelentőséggel bír. Megmutatja az eljövő generáció számára, hogy mekkora utat tettek meg, és milyen erőfeszítést kellett végrehajtaniuk az intézet akkori dolgozóinak, hogy minőségi „kulturális szolgáltatást" tudjanak nyújtani az emberek számára. Szakdolgozatom témájának azért a József Attila Művelődési Ház történetét választottam, mert ez Dunaharaszti legjelentősebb kulturális intézménye, és történeti leírására eddig még senki sem vállalkozott. Ez az intézmény meghatározó szerepet tölt be a város életében, rendezvények, műsorok megszervezésében és lebonyolításában.

Mai világunkban a kulturális kínálat egyre jobban kitágul, míg társadalmunk folyamatosan változik, és nagyon rétegződik. Az információs társadalomban, amelyben jelenleg élünk, változóban van a nemzedékek kölcsönös viszonya. Itt arra gondolok, hogy kevésbé élessé válik a határvonal a gyermekkor s az ifjúkor, illetve az ifjúkor s a felnőttkor között.
A játék, a szórakozás és a munka tartományai egybefolynak.
A mozgóképnek (mozi, dvd, videó) egyre jobban történő térhódítása erősen

elvonja az embereket a művelődési házakból. Emellett kezd a videózás és a moziba járás közönségvonzása megváltozni. A másik nagy terület a tömegkultúra egyre nagyobb mértékben való elterjedése. Ennek egyik hordozója és kiváltója az elektronikus média mind a rádió, mind a televízió. Azt azonban vizsgálni kell, hogy a globalizációs kulturális folyamatokban melyek azok a területek, ahol tenni kellene valamit, ahol valamilyen hiány van, amit nagyon fontos lenne pótolni. Ezen a területen kapnak nagy feladatot a művelődési házak dolgozói, hiszen nekik kell felmérni az adott lakóterületen élők művelődési és szórakozási igényét, és ki is kell szolgálni azokat.

2.1.2. Szakirodalmi áttekintés

Jelenleg a magyar kulturális élet sok sikert, és legalább annyi megoldandó kérdést, problémát tarthat számon. A dolgozat a rendelkezésre álló helytörténeti szakirodalom és a Pest Megyei Levéltárban az intézményre és a városra vonatkozó dokumentumok segítségével elemzi a múltban történt eseményeket. Bemutatja, hogy milyen is volt valójában a művelődési ház, és az adott kor függvényében betekintést ad arról, hogy milyen kulturális igényük volt az akkor élő embereknek.

2.1.3 Hipotézisek

A megelőző feltételezések a következőként foglalhatók össze:
Milyen mértékben befolyásolja egy város kulturális életét a tömegkommunikációs eszközök elterjedése? Ennek mértéke természetesen attól függ, hogy az adott társadalmi közösség mindennapjaiba mennyire olvadnak be.
Mennyire tudott hatékonyan működni az intézmény, megfelelt-e az adott kor társadalmi elvárásainak? Ha nem, akkor mi volt ennek az oka, és mit lehet azért tenni ma, hogy az intézmény betöltse funkcióját? Hogyan lehet a

lakosságot a rendezvényeken rendszeres látogatókká tenni, és akik gyakori vendégek, azokat hogyan lehet továbbra is ott tartani?

Ezekre a kérdésekre dolgozatom végére szeretnék választ kapni. A hipotézisek igazolódása, vagy ennek az ellenkezője egyértelműbbé teheti az összes teendőket.

3. Módszerek:

3.1 Minta

A vizsgálat célpontja a Dunaharaszti József Attila Művelődési Ház. Az intézmény történetét szeretném végigvezetni a kezdetektől napjainkig. Képet kaphatunk a község kulturális életéről a századfordulóig, majd az 1900-as évek helyzetéről is. Az előzményekben megemlítem a Hromadka vendéglőt, melyet később Szántó vendéglő néven emlegetnek, és ennek az épülete szolgál a későbbiekben a Kultúrház épületeként. Ezek után, olvashatunk az aktív klubéletről, amely a községben megmutatkozott. Az államosítások utáni időszakban kialakult állapoton keresztül eljutunk a rendszerváltásig, és az akkor történt változásokig. Ezután már a jelen időszak eseményeit tudhatjuk meg.

3.2 Eszközök:

A felhasznált eszköz a kutatás eszköze volt. A Pest Megyei Levéltárban megőrzött dokumentumok szolgáltak a kutatás alapjául, és ezen kívül a Dunaharaszti Városi Könyvtárban található helytörténeti gyűjteményben található kiadványok. Egyéb forrás még a városról szóló internetes honlapok is.

4. Dunaharaszti bemutatása

Haraszti (Harast)

Nagyközség Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye pesti alsó járásában, (1891) 2075 német és magyar lakta település, vasúti megállóval, postahivatallal és postatakarékpénztárral. Haraszti a soroksári (elzárt) Duna-ág mellett fekszik, s a budapestiek látogatott nyaralóhelye, amire különben fekvésénél s természeti viszonyainál fogva nem nagyon alkalmas. Igen régi hely.[1]

Dunaharaszti Budapesttel közvetlenül határos település. Északon Soroksárral, keleten Alsónémedivel, délen Taksonnyal szomszédos, nyugaton a Duna soroksári ága alkotja természetes határát, itt hajókikötővel is rendelkezik. A város a Pesti-síkság, a Solti-lapály és a Kiskunság találkozásánál terül el. A tájat az Ős-Duna kavicshordaléka építette. A bányahomok mellett szikes területek is találhatók. Az éghajlat alföldi jellegű. Az állandó népesség összetétele: magyar, német, cigány és bolgár.

A mai város területén késő bronzkori urnatemetőt és szarmata temetőt tártak fel a régészek, aranylelet is került elő. A rómaiak idején kereskedelmi út vezetett át a Dunán e térségbe. Védelmére erődöket emeltek. A honfoglalás idején Árpád fejedelem szállásterületéhez tartozott. Közvetlen szomszédságában a honfoglaló fejedelem unokája, Taksony vezér alakított ki szállásterületet. Ennek is tulajdoníthatóan a terület királyi birtok volt a középkorban. Nevét először a tatárjárás előtt, 1229-ben említi egy oklevél. 1270-ben Taksony határának bejárásakor szólnak a haraszti erdőkről. Mátyás király uralkodásának időszakában a térség legnagyobb iskolával is rendelkező települése volt. A török időkben teljesen elpusztult. A helység Buda török alóli felszabadítása idején pusztulhatott el, de egy évtized múltán újra kezdett népesedni. 1696-ban 45, 1703-ban 82 családfőt regisztráltak.

[1]In: Pallasz Nagylexikon 1. kötet

Ez időtájban már folyamatban volt a német lakosság megtelepedése a vidéken. Az elsők között német ajkú telepesek érkeztek a községbe.
Mintegy 200 évig Haraszti folyamatosan fejlődő, németajkú község. A település rövidesen ismét területközponttá vált. Plébániájához hat környékbeli község tartozott. A Rákóczi-szabadságharc bukása után új birtokosai lettek Dunaharasztinak: a báró Laffert família tagjai. A XVII. század végén Forster Károly által építtetett fatemplom helyén, 1718-19-ben Laffert Ferdinánd emeltetett új templomot, ez azonban hamarosan szűknek bizonyult. Ezért lebontották, s a helyén Jendrassik Alfréd tervei alapján neogótikus stílusban, 1903-ban felépült az új templom, melyet 1904. augusztus 20-án szenteltek fel Szent István király tiszteletére. 2001-ben a külső, 2002-ben a belső felújítása készült el.

A helység növekedése közel kétszáz évig csak átlagos ütemben zajlott. A főváros közelsége adhat arra magyarázatot, hogy a XX. század első felében lényeges növekedés állt be. Az itt élők közel 40 %-a dolgozott az iparban és a mezőgazdaságban, Az ipar jelenléte számottevő már a századelőn is. Az új, nagyobb fellendülés a XIX. századi vasútépítésekkel kezdődik. Az új vasútvonalak révén a község egyszerre nagyon közel kerül Budapesthez, s alig 20-30 év alatt a környék egyik legjelentősebb településévé válik. Így alakul ki a több szerepkörű község, Dunaharaszti, mely a Millennium idején kapta – a korábbi Haraszti név helyett – végleges mai nevét. [2]

Dunaharaszti történetében az utolsó tíz év fejlődése megváltoztatta az ezredfordulóra a település szerepét. A Budapestet körülvevő agglomerációs övezet egyik legfontosabb ipari munkahelyi, kereskedelmi és oktatási-művelődési központjává nőtte ki magát. Pest déli kapuja lett, melyet sokrétű és sűrű közlekedési hálózat köt össze a fővárossal és a környező településekkel. Rohamosan fejlődő Iparterülete közel 4000 embernek ad

[2] In.: Albert Gáspár: Dunaharaszti fejlődéstörténete régi térképek alapján. www.sgis.elte.hu/~zoltorok/oktat/essze_2000.htm-9k .

munkalehetőséget. Bölcsődéje, 4 óvodája, 3 általános iskolája és 1 középiskolája biztosít az itt lakó és idejáró gyermekek részére színvonalas nevelést és oktatást. Nagy élelmiszer áruházak, folyamatosan bővülő egészségügyi hálózat, színvonalas kulturális, művészeti rendezvények, könyvtár és művelődési ház, helytörténeti emléktár, zeneiskola szolgálják a helyben lakó és ide látogató emberek kiszolgálását, kényelmét, művelődését és szórakozását. Római katolikus, református, evangélikus és baptista egyházközösségek látnak el helyben egyházi feladatokat.

A város két műemlék jellegű épülettel rendelkezik. A Granárium az 1710-es években épült barokk stílusban. Az 1800-es években gabonatárként használták, majd a XX. században átépítették. A földszintes épület teknőboltozatos középső helyiségében falfestmények nyomai találhatók. A másik épület a XIX. század elején klasszicista stílusban épült kastély, melyben jelenleg a Városháza működik.

A város 1993. szeptemberében kötött együttműködési megállapodást a németországi Altdorf bei Nürnberg várossal a testvérvárosi kapcsolat létrehozása érdekében. A partneri együttműködés keretében kulturális, idegenforgalmi, sport és nyelvismereti kapcsolatok épülnek ki.

Dunaharaszti nagyközség 1999-ben kezdeményezte – a képviselő-testület döntése alapján – várossá válásának elnyerését. A rendszerváltozás 10. évében, a magyar állam fennállásának 1000. évfordulója, a kereszténység 2000. évében és mindjárt az első évben, fejlődési eredményeit figyelembe véve: a városi címre érdemesnek nyilváníttatott.

„A várossá nyilvánítás 2000. július 1-ei dátummal történt, míg a várossá avatási ünnepségre, az okmányok és a város díszes kulcsának átadására 2000.október 1-én került sor.

Dunaharaszti nagyközség története ezzel véget ért. De egyidejűleg megkezdődött immár Dunaharaszti város – remélhetőleg sikerekben gazdag – új története.” [3]

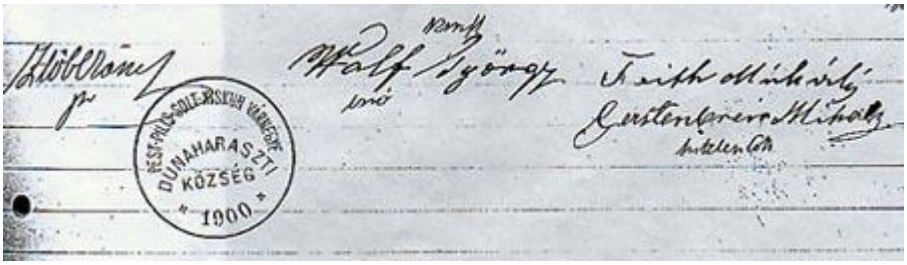

Itt mutatjuk be Dunaharaszti pecsétjét az 1900-as évszámmal. 2000 számunkra jubileumi centenáriumi év is volt: száz évvel azelőtt - 1900. január 27-én - fogadta el ugyanis a község közgyűlése, hogy településünk hivatalos neve ne az akkor használt Haraszti, hanem az ősibb Dunaharaszti legyen. Ennek emlékét egészen a II. világháborúig a község pecsétje is őrizte. [4]

[3] In. Dunaharaszti Várossá Nyilvánítási Kezdeményezése 2000.
[4] In.: www. dunaharaszti.hu

5. Előzmények

5.1. A község kulturális élete a századfordulóig

A község kulturális életét jelentősen meghatározták azok a népcsoportok és nemzetiségek, akik oda betelepültek. Így jelentős hatással bírtak a településre a 18. században betelepített német lakosok is. Haraszti 18-19. századi kulturális és hitélete szorosan kötődik a római katolikus egyházhoz és intézményeihez, egészen a nagyközséggé alakulásáig. Ez 1872-ben történt meg.

Ezzel egyidőben a magyar céheket is hivatalosan ebben az évben szüntették meg, helyüket az ipartestületek vették át. Ez a hatás közvetve és folyamatosan megjelent település életében is.

A céhek felszámolása után (még bizonyított, hogy 1847-ben a molnároknak, pékeknek, bognároknak és kovácsoknak is voltak céhei) a századfordulón megjelennek az első ipari létesítmények is: a homoktéglagyár, a vasút mentén a bőrgyár, a kékfestőgyár, malom, női ruhaipari gyár, kosárfonógyár. A lakosok egy része a vasútnál dolgozik és jelentős hányada, akiknek a föld nem biztosít megélhetést, budapesti gyárakba megy dolgozni. (Lámpagyár, Kőbányai Sörgyár, Sertésvágóhíd). Ekkor kezd kialakulni a település agglomerációs jellege. Ez a későbbiek folyamán egyre erősödni fog.

A társadalmi differenciálódás folyamatosan jelen volt a faluban, mert a betelepülések nagyon nagy arányúak voltak. Megjelent az iparos-kereskedő-tisztviselő réteg, a kevésbé tehetősebb gyári munkás és kistisztviselő réteg mellett. A különböző szintű iskolázottság is nagymértékben befolyásolta a lakosság kulturális igényeit.

A volt zsellérek nagy része vagy gyárakba megy dolgozni, vagy elszegődik napszámosnak. Kisebb hányada házasság vagy mesterség révén önállóvá válik. Az iparosok többnyire megőrzik gazdasági önállóságukat. A volt telkes jobbágyok egyéni gazdaként dolgoznak. Jelentékeny hányaduk

tisztviselő. A lakosság száma egyre nőtt. A lakosság számának növekedésével együtt nőtt az iparosok száma. (pék, kovács, lakatos, asztalos, kádár, szabó, vendéglős, kerékgyártó, bádogos, molnár, kertész, kéményseprő).
A település növekedése változást okoz a társadalom összetételében is. Az egykor németajkú falu lakosságának tagjai a századfordulóra vegyes német-magyar nyelvű településsé válik. Változás történt a vallási téren is, hiszen az addig katolikus felekezetű településen megjelentek más egyházak felekezetének tagjai is. A harmadik módosulást okozó terület a foglalkozás váltások. Ennek kapcsán a mezőgazdasági tevékenységgel szemben túlsúlyba kerül a nem mezőgazdaságból élő lakosság aránya, és Haraszti egyfajta városi életmódot és színvonalat még el nem érő, de mégis polgári településsé válik. [5]

5.2. Az 1900-as évek kulturálódási szokásai

A századfordulóra jellemző a vallási egyöntetűség, a mezőgazdasági foglalkoztatottság túlsúlya, és a német (sváb) nyelv mindennapos használata. Fennmarad a hagyományőrző népviselet hordása is.
Az emberek vendéglőkbe jártak, és így tettek emlékezetessé egy-egy napot. Már 1915-ben létezett Hromadka János kocsmája, mely később Szántó-féle vendéglőként vált ismertté. Ez a vendéglő egymagában nagyobb forgalmat bonyolít le, mint a többi kocsma. Ezért a vagyoni helyzete miatt a tulajdonos bekerül a képviselő-testületbe is. Hromadka János az első világháború után háttérbe szorult, mert gazdag vendéglátósként felhatalmazva érezte magát arra, hogy éljen a teljes szólásszabadsággal. Ezt bizonyos vezető beosztású személyek nem preferálták, ezért letartóztatták, és csak óvadék ellenében helyezték szabadlábra. Ezek után már teljesen elzárkózik a politikai és közösségi élettől. Ezután válik meg vendéglőjétől is.

[5] In.: dr. Helméczy Mátyás- Surányi József: Dunaharaszti története II. kötet. 62. oldal

Kulturális eseménynek számítanak a családi rendezvények, és az egyházi alkalmak. Ezek lehetnek kisebb és nagyobb megemlékezések. Ilyen volt például 1900 körül a Püspöklátogatás alkalma.
Az első világháború alatt nagy szegénységben élő lakosság létfenntartásáért küzd, így kulturálódási igényük szinte teljesen megszűnik, és csak később alakul ki újra. Ez eleinte csak családi összejövetelekben nyilvánul meg. [6]

5.3. A két világháború közötti időszak

Az 1920-as évek szórakozási, művelődési lehetősége a mozi volt. Dunaharasztin 1918 óta létezett mozgóképszínház. Kerekes Lajos 1918-ban kapott engedélyt arra, hogy „mozgófényképeket" mutasson be. A filmvetítés a hosszú ideig működő „Erzsébet Mozgó" filmszínházban történt.
A másik szórakozási lehetőség a vendéglők voltak. Itt is szerepet játszott a Szántó-vendéglő, mely alkalmas volt nagyobb táncmulatságok megrendezésére is.

A két világháború között Dunaharasztin a 1930-as, 40-es években meglehetősen élénk társadalmi élet folyt. Ez minden korosztályra egyformán vonatkozott. Divatba jöttek a fiatalok baráti köreiben a születés- és névnapi zsúrok, melyet a piknik keretében rendeztek meg valamelyik családnál. Ezeken az alkalmakon zenét hallgattak, hanglemezre, rádióra vagy a saját élő zenékre táncoltak, társasjátékot játszottak, társalogtak. Így jobban, mélyebben megismerve egymást, több esetben elősegítették összejöveteleik a párválasztást is. A baráti családok több alkalommal találkoztak, ilyenkor hajókirándulásra is elmentek a Kis Dunán. Az úti céljuk Dömsöd, Ráckeve voltak.

A nyilvános szórakozási és táncolási igényeiket a Szántó-féle nagyvendéglőben, a Kaszinóban (ez megszűnt), továbbá a Dáninger, a Leéb,

[6] In. dr. Helméczy Mátyás – Surányi József: Im.

valamint a Luttenberger-vendéglőkben tudták kielégíteni. Ezen kívül több kisebb vendéglő állott a szórakozásra vágyók rendelkezésére.

A Szántó-féle nagyvendéglőben, valamint a Leéb-vendéglőben tánczenekar, a Dáninger és a Luttenberger-vendéglőkben sramli zenekar szórakoztatta a közönséget. A „Három Grácia" vendéglőben minden nyáron állandó tánciskola működött Kovács Klára tanárnő vezetésével, ahol a táncon kívül illemet, udvariasságot és jó modort tanulhattak tőle. Vasárnaponként, pedig össztáncon ismerkedhettek meg a fiatalok.

A Szántó-vendéglőben működött a Polgári Kör is, melynek komoly amatőr színjátszó gárdája igen jól sikerült előadásokat tartott, nagy sikert aratva. Ezen kívül magas színvonalú sakk-kör is működött itt, melynek vezetője a kiválóan sakkozó Lunzer Dodó volt. Ritkán szerepelt Harasztin ún. profi zenekar.

A község kitermelte magából a saját amatőr zenekarát, amely színvonalasan működött. Így a Szántó-vendéglőben többször játszott a Hubay zenekar, a kultúrház állandó vendége volt a Szabó-tánczenekar, a Kaszinóban az odajáró fiatalok egyike zongorázott, a Dáninger, a Luttenberber és a Leéb-vendéglőkben haraszti német fiatalokból álló kitűnő sramli zenekarok szórakoztattak, amelyek a polkán kívül kitűnően játszották az akkori legmodernebb dalokat is. Még igen nagy forgalmú volt a Glázer-féle beszálló nagyvendéglő is, amely a HÉV felső állomásnál volt található.[7]

1939-től a Szántó-vendéglő dísztermében nyaranta 4 héten át a Vallás- és közoktatásügyi minisztérium által beosztott színigazgató társulata tartott előadásokat. A Keresztény Polgári Kör amatőr színjátszói, pedig népszínműveket, sőt az akkori értelemben vett modern darabokat is bemutattak általában nagy sikerrel.

[7] In. Kaltenecker Ferenc: Adatok Dunaharaszti történetéhez. Szakdolgozat

5.4. Egyesületek szerepe a község kulturális életében

Ebben az időszakban jelentősen nőtt a civil szerveződések száma, melyek társadalmi céllal jöttek létre, kielégítve ezzel a lakosság kulturális igényeit. Az egyre jobban erősödő polgárság igényelte ezeknek az egyesületeknek a létét.

Ezen szerveződések:

Társadalmi és művelődési célú egyesületek:

- Nemzeti Casino (1925-ben alakult, Gfellner Lajos főhadnagy kezdeményezésére. Első elnöke: Misinszky Vilmos),
- Rákóczi-ligeti és Petőfi-telepi Keresztény Polgári Kör (1927-ben alakult meg, Váry Gyula az elnöke),
- Dunaharaszti Keresztény Olvasókör (1920-ban jött létre Szelényi Zoltán elnökletével),
- Rákóczi-ligeti Polgári Dalkör (1911-ben alapították),
- Dunaharaszti Önképzőkör (későbbi neve: Dunaharaszti Társaskör) 1919-ben alakult meg, Marossy Lajos elnökletével),
- Dunaharaszti Társaskör (1919-ben alakult Onderka Marcell elnökletével),
- Magyarországi Német Népművelési Egyesület (Ungarnandischer Deutscher Volksbildungsverein) helyi szervezete,
- Zrínyi Ilona Leány Dalegylet,
- Rákóczi Szövetség helyi csoportja (1935-ben alakult meg Varga Tibor elnökletével)

Faluszépítő egyesületek:

- Dunaharaszti Szépítő egyesület 1920-ban alakult meg, Winter Béla az elnöke),
- Dunaharaszti Kertegyesület,

Ifjúsági szervezetek:

- Levente Egyesület (1925-ben alakult meg, elnöke: Bányay Géza alezredes),
- Tomori Pál Cserkészcsapat (1920-as évek, parancsnoka Révész István volt),
- Kossuth Lajos Cserkészcsapat (1931-től működött, Dr. Révész Erik csapattiszt vezetésével),

Közhasznú munkát végző és jótékonysági egyesületek:

- Önkéntes Tűzoltó Egyesület (1904-től működik),
- Magyar Vöröskereszt Egylet helyi csoportja (1932-től működik, elnöke: Onderka Marcell és Lévay Ernő volt),
- Bajtársi szolgálat,
- Országos Stefánia Szövetség helyi csoportja (1934-ben alakult, elnöke Képessy Béláné volt),
- Országos Egészségvédelmi Szövetség helyi Szervezete,
- Légoltalmi Liga,
- Gázvédelmi Szervezet,
- Egyetértés Asztaltársaság (1931-ben alakult meg)
- Családi Kör Egylet,

Érdekvédelmi és önsegélyező egyesületek:

- Általános Ipartestület (1919-ben alakult meg, a szervező Szántó Endre asztalos mester volt),
- Hadiárvák és Hadiözvegyek Nemzeti Szövetsége helyi csoportja (1926-ban alakult, elnöke dr. Baradlay János volt),
- Magyarországi Keresztényszociális Vasutasok Országos Gazdasági Egyesületének helyi csoportja (1935-ben alakult meg, Siegl János elnöklete alatt),

- Magyarországi Famunkások Szövetségének helyi csoportja,
- Kereskedők Egyesülete,
- Frontharcosok Szövetség helyi szervezete,
- Temetkezési Egylet (1920-ban jött létre, Kaltenecker Tamás vezette), [8]

Vallási egyesületek:

- Actio Catholica,
- Jézus Szíve Szövetség,
- Luther Szövetség helyi szervezete,

Sportegyesületek:

- Dunaharaszti Törekvés Sport Egyesület (1932-ben jött létre, elnöke Telkessy Nándor),
- Haraszti Úszó Egyesület (HUE) (1911-ben alakult, majd megszűnt, és 1928-ban újraszervezték. Földváry Aurél az elnöke),
- Dunaharaszti Munkás Testedző Kör (DMTK) (1919-ben alakult meg, elnöke Wernitzer Géza volt),
- Dunaharaszti Atlétikai Club (DAC),
- Dunaharaszti Sakk Kör (1932-ben alakult, elnöke Hoffman Géza gyógyszerész volt),
- Dunaharaszti Polgári Lövész Egylet (1930-ban jött létre Szendy Béla elnökletével),
- Dunaharaszti Vívó Club (DVC) 1911-ben alakult, elnöke Szilvássy Győző volt),
- Dunaharaszti Evezős Egylet (1926-ban alakult Némethy Jenő főszolgabíró elnökletével).[9]

[8] In: Dr Helméczy Mátyás: Duanahraszti története III. kötet
[9] Vö. Dr Helméczy Mátyás – et. al.: Dunaharaszti története III. kötet 181-182. oldal

Ezeknek az egyesületeknek, egyleteknek jelentős vezéralakjaik voltak, akik megalapították és működtették a szervezeteket. Magukénak érezték a község problémáit, fejleszteni akarták a kulturális életet, és lehetőséget adni a közművelődésre, önképzésre, igényes szórakozásra mindazoknak, akik azt igénylik. Ezen kívül szépíteni akarták a települést, és erősíteni a lakosokban a lakóhelyhez való kötődést. Biztos pontként jelentek meg a község életében, és ez által tudott igazán fejlődni a település összességében.

6. Államosítások hazánkban

6. 1 Általános összefoglaló

Kezdetben úgy tűnt, hogy a háború előtt jól működő a kiskereskedelem és a kisipar a háború után csak állami támogatással működhet újra. 1945-ben az ország gazdaságban zűrzavar uralkodott, és a településeken nem volt megfelelő az áruellátás. Az állam a kereskedőknek nyújtott hitelekkel igyekezett megoldani a lakosság ellátását. Az ipar és a kereskedelem élénkítése érdekében tömegével adták ki az iparengedélyeket. De a kulisszák mögött azonban már megkezdődtek az egyeztetések arról, hogy milyen mértékben és milyen módszerekkel lehetne és kellene a magántőkét visszaszorítani. A megtervezett lépéseket végre is hajtották.

6.2 A kisipar és a kiskereskedelem államosítása

Rákosi Mátyás uralmának főként a korábbi hatalom birtokosai lettek a szenvedő alanyai. Nemcsak volt miniszterek, politikusok, burzsoák, gyárosok, földbirtokosok, hanem falusi jegyzők, intézők, kicsit később a harmincholdas gazdák, vagy főművezetők is: mindenki, aki “kiszolgálta” a régi rendszert. Nemcsak a bankokat, bányákat, nagyüzemeket, hanem az egyszemélyes gyógyszertárakat vagy a szatócsüzleteket sem kímélte az államosítás.

A magánkisiparban még 1948-ban is a munkásság majdnem negyven százaléka dolgozott. 1950-re hatvanezer kisiparos zárta be a műhelyét, a kisipar munkáslétszáma drasztikusan csökkent. Hiába szervezték a kisipari szövetkezeteket, azok leginkább állami megrendelésre dolgoztak, a szolgáltatások többsége megszűnt, a lakosság sokszor megfelelő szakember nélkül maradt. Ugyanilyen gyorsan hajtották végre a kiskereskedelem, a fuvarozás vagy a háztulajdon felszámolását. Az állami kereskedelem szervezetének megteremtésével párhuzamosan alakították meg a kisipari termelőszövetkezeteket.

(A kiskereskedések száma az 1950-es években negyvenezerről majdnem tizedére zuhant három év alatt, ami ugyancsak a falvakat, főképp a kis lélekszámú településeken élők ellátását sújtotta.)

Sok vállalkozó kényszerült így arra, hogy "önként" adja vissza az iparengedélyét, vagy hogy szerződéses alkalmazottként az állami ipar vagy a kereskedelem szolgálatába lépjen. Az új rend elsöpörte a kispolgárságot, aztán a parasztpolgárokat is. Majdnem minden harmadik ember elveszítette az egzisztenciáját, a társadalom több mint harmada vesztese vagy áldozata ezeknek az esztendőknek. [10]

6.3 Az államosítás módszerei

Az államosítást elrendelő jogalkotási folyamat végén, 1949 decemberében született meg a rendelet a tíznél több munkást foglalkoztató iparosok, valamint a nagykereskedők cégeinek államosításáról.

Az 1949. évi rendelet értelmében azokat a tíz főnél kisebb üzemeket is köztulajdonba kellett venni, amelyek működése a népgazdasági érdekekkel "nem összeegyeztethető". Ez az intézkedés tág teret nyitott a végrehajtás önkénye előtt. Csak néhány hagyományos kisipari szakmában dolgozó

[10] In.: Majtényi György – Szatucsek Zoltán: A kiskereskedelem és az ipar államosítása. História, 2004/01.

iparosnak engedélyezték a további működést: cipészeknek, ruhajavítással foglalkozó szabóknak, kárpitosoknak, asztalosoknak.
Az államosítási hullám 1952-re érte el csúcspontját. Ekkor már nyilvánvalóvá lett, hogy a lakosság ellátását az újonnan alapított nemzeti vállalatok nem tudják biztosítani.
A magánszektor elleni harcban kifulladt az állam lendülete. [11]

6.4 Az államosítás hatása Dunaharasztira

A kis- és középparasztság nagyon súlyos helyzetbe került a faluban a kötelező TSZ tagság miatt. A Rákosi korszakban dunaharaszti parasztsága már nem azt termelheti saját földjén, amit tapasztalata alapján a legjobbnak tart, hanem azt kell, amit előírnak neki.
A parasztság helyzeténél még súlyosabb a kulákság helyzete. Ennek a fogalomnak a meghonosodása a meginduló falusi osztályharc része. Kuláknak tekintették azt, aki a többieknél gazdagabb, és esetleg idegen munkaerőt is alkalmaz. Dunaharasztin is lételemmé válik a kulákok elleni osztályharc.
Egy jelentés szerint:
„A kulákoknál helyszíni ellenőrzést végeztünk esetleges termények felkutatása céljából. Azonban felesleges készleteket nem találtunk” A kiadott újabb rendelkezések szerint: a nem mezőgazdasági foglalkozásúaknál (kereskedők, ügyvédek, orvosok, magánosok stb.) a készleteket fel kell kutatni és a készleteiket be kell szolgáltatni.”[12]
A faluban társadalmi kuláklistát állítottak fel, melyre a felkerülőket a birtoknagyságnak megfelelően határozták meg.
A kisiparosok – kiskereskedők műhelyeinél először ilyen államosítás a pékségek ellen irányult. Azért ellenük, mert 16 db önálló műhelyük volt a községben. Dunaharasztin ezt követően 4, az államosítást végrehajtó brigád

[11] In: Majtényi György- Szatucsek Zoltán: A kiskereskedelem és kisipar államosítása. História, 2004/01.
[12] Vö. Dr. Helméczy Mátyás:- et.al.: Dunaharaszti története III. kötet, 37. oldal.

alakult, akiknek leltárba kellett venni minden raktáron lévő készletet, és eszközöket. Mindezt alacsony áron kellett megszámítaniuk.
Ebben az évben drasztikusan lecsökkent a kisiparosok száma, és így a községben lévő ipariskola tanonclétszáma is. E miatt össze kellett vonni az intézményeket. A Szántó-vendéglő államosítása 1951 tavaszán történt meg hivatalosan.

7. A kulturális élet központja a művelődési ház

7.1 A kultúrotthon

A kultúrotthon 1950-ben kezdte meg működését a Szántó-féle nagyvendéglőben. Az épületet a községi tanács bérbe vette Szántó Istvántól, akinek hamarosan el is kellett költöznie az épület melletti lakásból is, mert gondnokot költöztettek be oda. A kultúrotthon igazgatójává 1952-ben Tóth Lajos tanítót nevezték ki.
Az 1950-es években többféle rendezvényeket szerveztek:

- hetente szakköri előadásokat tartottak,
- telenként, pedig Szabad Föld téli esték programsorozatot,
- táncos rendezvényeket,
- időnként színházi előadásokat (Ifjúsági Színház, Faluszínház),
- filmbemutatókat,
- politikai naggyűléseket,
- filmvetítéseket.[13]

Itt folytak a helyi tánccsoport próbái is. A programok nem voltak igazán népszerűek, az emberek nem mentek el a meghirdetett programokra. A

[13] In. Dr. Helméczy Mátyás: Dunaharaszti története III. kötet.

rendezvényeken megjelent bizonyos személyek, pedig rendszeresen rendzavarásokat okoztak, ezzel még inkább csökkentve a megjelentek számát. A kultúrotthonban folyó munkát a községi tanács Népművelési Állandó Bizottsága felügyelte. Az intézmény ekkor még nem önálló gazdálkodású, hiszen az igazgató sem teljes állásban látja el feladatkörét.

7.2 Programok, tervek, beszámolók az 1960-as években

A 60-as években „Kultúrotthonnak" emlegetik a művelődési házat.
1961. I. negyedév statisztikája:

- 10 műsoros előadás: 2926 néző
- táncos rendezvény: 11 db 3005,
- ankét naggyűlés 880 fővel.

A hatvanas években a községi tanács Művelődési Bizottságának (tanácsának) felügyelete alatt működő művelődési ház programja a korábbiakhoz képest jelentősen bővült, színesedett.
Színielőadásokat tartott a Déryné és a Petőfi Színpad, bár a helyi két amatőr színjátszó csoport melyet Diósi Gusztáv, majd dr. Born Miklós vezetett, megszűnt. Az intézmény így kapcsolatban állt a Déryné és az Országos Rendező Irodával.
Ebben az időszakban indult meg a repülőmodellező és a galambász szakkör, továbbá az ún. Szülők Akadémiája. Megalakult a vegyeskórus, emellett német és orosz nyelvtanfolyamokat szerveztek. A kórus létszáma 50 fő, különböző kórustalálkozókon, fesztiválokon vesznek részt. Folytatódtak az ismeretterjesztő TIT előadások, és a filmvetítések és egyéb szórakoztató rendezvények. Az intézményben kapott helyet a sakk-kör is. Megkezdte a zeneiskola államilag engedélyezett működését hegedű, harmonika és zongora szakon 38 tanulóval. Számos kiállítást szerveztek, ezen kívül kirándulást szerveztek Badacsonyba és Gyöngyösre. 1961-ben nyílt meg a később 500 főt elérő ún. Szervezett Dolgozók Klubja.

1961-ben a kultúrház igazgatója Kerkay Jenő lett. Ő elsődleges céljának tekintette a futballpálya bevonását a község kulturális életének fejlesztésébe, ezen kívül pedig a sport, mint a szabadidő hasznos eltöltésének lehetőségét vetette fel. A rendezvényeken történő rendzavarások ellen ún. látogatójegyet vezettek be, mely kivédi a nem kívánatos személyek megjelenését a programokon. A büfé nappali működése problémát okoz, mert sok személy csak italozni jár be az intézménybe, nem a különböző szakkör és rendezvény kedvéért. Így kezd hasonlatos lenni a kultúrház egy kocsmához. Nagyon akadályozta a munkát és a programokat, a sok oda nem való elem látogatása a rendezvények alkalmával.

Ebben az évben már a Művelődésügyi Tanács javaslatára, a kultúrház karbantartására (padlójavítás, színész feljáró lépcső készítése, futószőnyeg vásárlása, 2 db dohányzóasztal és egyéb kisebb szükségleti cikkek) vásárlására 12.000 Ft-ot különítettek el, jelentőséget tulajdonítva az intézmény karbantartásának.

1962-ben a kultúrház szabadtéri színpad építésére kapott megbízást, és ígéretként 20. 000 Ft-ot. Ugyanezen célra a tanács 1964-ben már 35. 000 Ft-ot különített el. Ez a színpad a mai napig nem épült meg, csak a tervekben szerepelt.[14]

Dragodán János pedagógus, mint vendég van jelen az 1962. novemberi képviselő-testületi ülésen, szakmaközi bizottsági tagként. A bizottság nevében tájékoztatást ad a folyó év december 4-5-én tartandó képkiállításra, amelyre minél nagyobb létszámban látogatásra kéri fel a jelenlévőket. Ezen kívül beszámol arról is, hogy december 7-én télapóünnepség kerül megrendezésére az intézményben.

Ugyanebben az évben Szabó Miklós képviselő már említi a kultúrára való hatását a televízió elterjedésének, ezen kívül, pedig megemlíti, mint problémát - a főváros közelségét. Színjátszó csoport létrehozását sürgeti a

[14] In.: Pest Megyei Levéltár: Dunaharaszti Nagyközség Tanácsa Ülése jegyzőkönyvei, 1963.

fiatalság elfoglaltsága és szórakoztatása szempontjából. Már ekkor problémaként merült fel a fiatalság szabadidejének a hasznos eltöltése. Ehhez igyekeztek a kor adta lehetőségekkel élve segítséget adni az érintettek csoportjának. Ebben a munkában kérték a képviselő-testület – anyagi és szellemi – segítségét.

1962-ben új művelődésügyi tanács alakult. Tagjai:
Elnök: Kovács András pedagógus
Titkár: Tóth Lajos, Steffel Jánsoné
Tagok: Nimst Istvánné, Szépvölgyi Károlyné, Gallé Pálné, Demjén Miklós, Hevényi János, Németh József, Csáki Illésné, Rózsa Ferencné, Kirchner Mártonné, Nagy Flórián, Papp Tibor, Szecső Sándor, Steffel János, Kovács Jánosné, Torma Miklós.

1962-ben Kerkay Jenő igazgató székvásárlásra, és a padló felújítására szeretne anyagi fedezetet kérni, de erre csak ígéretet kap.

1963. január 1-től lehet elmondani, hogy a kultúrháznak teljes állású igazgatója van. A képviselők arra is ügyeltek, hogy a vezető megfelelő képesítéssel rendelkezzen.
„ A kultúra helyiségét a jövőben még színvonalasabbá kívánjuk tenni, mert rendkívül hajlamosak vagyunk arra, hogy ott szórakoztató vendéglátóipari hellyé kezd válni.” [15]

Tillinger Imre Művelésügyi Tanács elnökének beszámolója 1963. évről:
„Közművelődési feladatok terén tudományos ismeretterjesztő előadásokat tartottunk, melynek részvételi aránya nem volt kielégítő. Az eljövendő időben jobban figyelembe kell venni a helyi gazdasági programot, a hallgatók műveltségi színvonalát, és ehhez kell kidolgozni az ismeretterjesztő munkát.

[15] vö. Pest Megyei Levéltár: Dunaharaszti Nagyközség Tanácsa Ülése jegyzőkönyvei, 1963.

Az előadássorozatok, és egyes előadások hatását az összes népművelési eszközök komplex felhasználásával kell elősegíteni. Utalunk a filmek, könyvek író és olvasó találkozó, művészi műsorok beállítása stb. Kultúrotthonunkban az idevonatkozó kormányrendelet értelmében 1963. január 1-től függetlenített kultúrigazgatót alkalmaztunk.

A független kultúrigazgató beállításával úgy érezzük, hogy mint teljes munkaköre, a község kulturális életében fokozottabb munkát tud kifejteni. Célkitűzésünk kell, hogy legyen, hogy a jelenleg meglévő repülő és autómodellező szakkör mellett mielőbb megvalósuljon a tervezett bélyeggyűjtők és barkácsolók szakköre. A sakkszakosztály eredményes működése mellett kiválóan működik énekkarunk vegyes kórusa, melynél nehézséget okoz az, hogy a három műszak miatt állandóan ingadozik a létszám. Községünkben állami irányítású zeneiskola működik. Galambász szakkör ugyancsak a kultúrotthonban van. Az elmúlt év folyamán három szabás-varrás tanfolyam volt, mely a felnőttek részére is jó eredménnyel zárult.

A kultúrotthonban jelentős aktivitást visz a szakmaközi bizottság klub élete, melynek tagjai közül 483 fő látogatási jeggyel is bír. A szakmaközi bizottság klubhelyiségében televízión kívül folyóiratok, és több száz szórakozási lehetőség van. Jelenleg ott tartunk, hogy a kultúrházunk kicsinek bizonyul és ezért növekvő igényeknek szűk lehetősége, nyújt. Magának az épületnek tatarozása kiegészítő építkezések végrehajtása és a víz biztosítása képezi legfőbb feladatunkat. „[16]

A művelődési háznak ebben az időszakban a tanács felé minimális költségvetési terv van készítve, állami támogatás van betervezve, illetve a rendezvények bevételéből működik az intézmény. Plusz eszközök, berendezések vásárlására nehezen van lehetőség. Ekkor még a művelődési

[16] vö. Pest Megyei Levéltár Dunaharaszti Nagyközség Tanácsa Ülése jegyzőkönyvei, 1963.

ház bevétele magasabb volt, mint amennyit az adott költségvetési évre beterveztek. Ez a sok rendezvénynek köszönhető, mely fellendíti a kulturális életet a községben.

1964. szeptember 1-től közönségszervező brigád jött létre. Feladatuk az emberek kulturális rendezvényeken való részvételére való buzdítás, hívogatás, és a programok megszervezése. Ebben az időszakban nagyon sok feladatot társadalmi munkában kellett elvégezni, így ezek az emberek is munkaidőn kívül látták el ezt a megbízatást. Ugyanebben az évben a képviselő-testület határozott arról, hogy felújítják a művelődési házat. Ezt állami keretből szeretnék megvalósítani.

A kultúrház igazgatójának 1965-ben Kerkay Jenőnét nevezték ki. A munka az ő vezetése alatt ugyanúgy folyt, mint a megelőző években. A 834 m^2 alapterületű létesítményben, egy nagyteremben, két klubszobában, és egy szakkori teremben zajlottak a programok, és helyet kapott ezen kívül három büféhelyiség is. A tárgyi felszereltség meglehetősen szegényes volt, alapvető felszerelések hiányoztak.

Az alkalmazottak száma az igazgatón kívül 3 fő volt: gondnok, takarítónő és egy ügyintéző. A programok száma a hatvanas évek második felében tovább bővült.

Ezek:

- társasági tánc-, zongora-, harmonika-, hegedű és gitártanfolyamok,
- balettfoglalkozás, heti rendszerességgel ismeretterjesztő előadások,
- filmvetítések, nyári gyerekprogramok, műsoros előadásokat (táncestek, bálok, magyar nóta- és népdalestek stb.) és író-olvasó találkozókat tartottak.

Tovább működött és kiállításokat is rendezett a repülőmodellező és a galambász szakkör, valamint a sakk és a bélyeggyűjtő egyesület. Beindult az ének, a fotó és csillagászati szakkör, a könyvbarát mozgalom. Gyors- és gépíró, szabás-varrás, e mellett kiskert-növényápoló tanfolyamokat és

kirándulásokat szerveztek. Az 1960-as évek végére azonban a lendület alábbhagyott, és a programok látogatottsága jelentősen csökkent.

A művelődési ház a hivatalos működési engedélyt 1969. január 1-vel kapta meg. Erre az időszakra tehető a társadalmi passzivitás fogalmának megjelenése a községben. [17]

7.3 Az 1970-es évek, névadó ünnepség

A művelődési otthon a hetvenes évek elején már dr. Légrádi Tiborné vezetése alatt működött. Ebben az évtizedben némileg javultak az intézményben a tárgyi feltételek, bár igaz, hogy csak a második felére. A 300 főt befogadó nagyterem, a 70 m^2-es színpad öltözővel (nyílt tere 8 méter), 3 klubhelyiség, 2 műhelyszoba, presszó és egy tanterem állt a látogatók rendelkezésére. Ezt iroda, gondnoki lakás és kiszolgáló helyiségek egészítették ki.

Egy fontos esemény történt Légrádi Tiborné vezetése idején: az intézmény névadó ünnepsége. Ennek keretében 1975. áprilisában a költő, József Attila születésének 70. évfordulója alkalmából az intézmény hivatalosan is felvette nevét. Ettől az időponttól kezdve a kultúrház neve: József Attila Művelődési Ház.

Az intézményt 1977-1978-ban már Diósi Ágostonné igazgató irányította. Az ő igazgatása idején élte fénykorát a művelődési ház. Munkáját 2 főfoglalkozású szakalkalmazott, 3 kisegítő dolgozó és 11 megbízás alapján tevékenykedő tanfolyam- ill. szakkörvezető segítette. Szerződéses alapon működött itt az Oldi János és Diósi Ágoston vezette 6 fős Pax együttes, valamint a Hermann Antall vezette 9 fős sramlizenekar.

A közművelődési és szórakozási lehetőségeket a településen továbbra is elsősorban a művelődési házban szervezett tanfolyamok, előadások,

[17] In.: Helméczy Károly – dr. Helméczy Mátyás – dr. Surányi József: Dunaharaszti története III. kötet.

koncertek és egyéb rendezvények, továbbá az itt működő szakkörök, művészeti csoportok biztosították. Rendszeresen szerveztek gyors- és gépíró, szabás-varrás, gépjárművezetési, zongora-, iskolai előkészítő, angol és német nyelvi tanfolyamot, valamint TIT előadás sorozatokat is. Művészeti csoportként működött itt a 16 fős asszonykórus és a néptánccsoport, melyek elsősorban a német nemzetiségi kultúra ápolására nyújtottak lehetőséget. Az intézmény továbbra is otthont adott a modellező, a bélyeggyűjtő és gyermek-sakk szakkörnek, a felnőtt sakk szakosztálynak, művészi torna foglalkozásnak, továbbá a Petőfi Ifjúsági Klubnak, a pedagógus és a folyóirat klubnak.

Itt kerültek megrendezésre:

Farsangi karneválok, a gimnázium szalagavató bálja, a Német Nemzetiségi-, az Anna-, Locsoló-, Szilveszteri és a pedagógus bál.

Ezen kívül: Nőbizottsági és egyéb bálok, legkülönfélébb ünnepségek, Közgyűlések, vetélkedők, tánc- és bábbemutatók, előadóestek, komoly és könnyűzenei koncertek (1977-ben, pl. Piramis és Neoton koncert volt az intézményben.)

Vasárnap esténként 3-400 fiatal vett részt a táncdélutánon, de népszerű volt a havonta sorra kerülő sramli délután is.

7.4 Az 1980-as évek kultúrháza

A Diós Ágostonné által az intézménynek adott lendület az 1970-es évek végéig kitartott. Ekkor a vezetést Gyurján József, majd 1989-ban Táborosi Zoltánné vette át. Az ő vezetésük alatt is megmaradtak a programok, bálok, és egyéb rendezvények.

A Művelődési Ház növelte saját rendezvényeinek a számát is, de e mellett sokrétű rendezvényei mellett helyet adott a községi szintű városban lévő intézmények, szervezetek, és nemzetiségi csoportok által szervezett kulturális programoknak is. Ez szoros együttműködést is mutat a településen

lévő egységekkel. Klub és kiállító termeiben pedig teret biztosít az egyre szaporodó szakköröknek, gazdakörnek, idősek klubrendezvényeinek, illetve a rendszeres művészeti kiállításoknak is. A kiállító terem 1998-ban lett létrehozva, és azóta is ellátja eredeti funkcióját, emellett, pedig sok társadalmi eseménynek is a színhelye.

A művelődési ház rendelkezik saját bevétellel, de erre szüksége is van. Rendszeresen vannak teltházas bálok, sikeres gyermekelőadások, színházi előadások. Napközben szervezett áruvásárok válnak megtekinthetővé a látogatók számára, vásárlási lehetőséget is biztosítva. Gyakran bérbe veszik az intézményt családi eseményekre is. Ezek mind bevételi lehetőséget jelentenek.

8. Napjaink intézménye: programok, rendezvények

8.1 Jelenleg is működő szakkörök, klubok bemutatása

Napjainkban rendszeresen évről-évre visszatérő rendezvények vannak, melyek a Művelődési Házban kerülnek megrendezésre.

Ilyen:

- Asszonybál,
- Gyermeknapi, pedagógusnapi, idősek napja rendezvényei,
- Német nemzetiségi bál (Haraszti Sváb Napok),
- Várossá válás évfordulója alkalmából rendezvénysorozata,
- Szilveszteri bál,
- Dunaharaszti Alkotók Művészeti Egyesület kiállítása, évente 2 alkalommal,
- A városban lévő iskolák rendszeres programjai, mint pl. a Baktay Ervin Gimnázium és Vízügyi Szakközépiskola Baktay-napi rendezvénye, a Városi Zeneiskola tanítványainak bemutató tanévzáró koncertje, stb.

2001. január elsejéig a művelődési ház és a könyvtár egy önálló jogi személyként, szervezeti összevonásban működött. Jelenleg is egy vezető igazgatásával, de jogilag két különálló intézményként jelennek meg a város kulturális életében, magas színvonalat nyújtva. Az önkormányzat finanszírozza és felügyeli a művelődési ház tevékenységét. A büfé csak a kulturális programokon működik, nehogy a helybeliek állandó kocsmázási lehetőségnek tartsák.

Az intézményben a vezető mellett, egy programszervező és egy technikus munkatárs dolgozik, és két takarítónő.

A kultúrház folyamatosan működtet állandó csoportokat, szakköröket, de ezeknek a száma évről évre nő. Egyre több új társaság, civil szervezet jön létre, akik a szabadidejüket szeretnék hasznosan és tartalmasan eltölteni. A tagok megkeresik azt az elfoglaltságot, amihez valamilyen okból kötődnek, vagy érdeklődnek iránta. Ha több ember igénye és vágya találkozik, akkor már létre is tudnak hozni egy szervezetet, hogy más is csatlakozni tudjon hozzájuk.

A városban négy nyugdíjas klub található, melynek tagjai heti rendszerességgel találkoznak.

Az egyik nyugdíjas csoport az Őszirózsa nevet viseli, ők tánc- és énekcsoportot működtetnek, és különböző műsorokkal szoktak fellépni elsősorban nyugdíjasokat érintő eseményeken. Évente egyszer nyugdíjas klubok találkozóját is megszervezik, ezekre az alkalmakra a környező települések nyugdíjasait is meghívják. A találkozón műsort is szoktak előadni. Ennek a rendezvénynek is a művelődési ház ad helyet.

A másik két nyugdíjas csoport is aktív, ők kirándulásokat szerveznek, a névnapokat megünneplik, ilyenkor megvendégelik egymást, énekelgetnek is. Ennek a két csoportnak a találkozói is a kultúrházban vannak.

A kirándulások megszervezésében segítséget kapnak a művelődési háztól is. Az intézmény dolgozói intézik a hely- és, a buszfoglalást, felvilágosítást

kérnek a kirándulási célponton lévő nevezetességekről, és megtervezik a járulékos költségek mértékét is.

A művelődésszervezők többször hívnak előadókat a klubdélutánokra, akik olyan témáról beszélnek, melyek érdeklik a nyugdíjasokat, illetve hasznos információval szolgálhat számukra. Pl. egészséges életmódról, reformkonyháról. A témákat mindig előzetesen egyeztetik az idős emberekkel. A klubot támogatja a polgármesteri hivatal és néhány helybeli vállalkozó.

A kulturális intézményben működik modellező klub is, akik heti rendszerességgel találkoznak. Ez a csoport immár több mint 60 éve működik. A megépített modellekkel rendszeresen versenyekre járnak, és jó eredményeket érnek el. Tag 10-12 éves kortól lehet bárki, aki jó kézügyességgel rendelkezik. Nagyon fontos, hogy legyenek fiatalok, mert belőlük lesz az utánpótlás. Három szakosztály van a modellezésen belül: hajó, repülő, autó.

A klub műhelye a művelődési házban van, de gyakorolni a város környékén lévő szabad területeken szoktak, illetve a Kis-Duna város melletti szakaszán.

Fontos megemlíteni a sakk-kört is, akik szintén az épületben kapnak helyet a foglalkozásaik megtartásához. Ők szervezetileg a DMTK-hoz (Dunaharaszti Munkás Testedző Kör) taroznak, de önálló épület híján az intézmény befogadja őket. Ebben a szervezetben is fontos hangsúlyt kap az utánpótlás nevelése. A sakk-kör tagjai is jelentős eredményeket tudnak felmutatni versenyek alkalmával, pl. Pest megyei versenyen 1. helyezés, és országos bajnoki helyezések.

Ezen kívül még a művelődési házban működik a bélyeggyűjtők köre. A bélyegbarátok havonta 1 alkalommal vasárnaponként találkoznak, jelenleg 30 fő taglétszámmal.

A művelődési ház egyéb programjai is sokszínűek. Tavasszal zajlott egy igen nagy sikerű tanfolyam, „Dunaharaszti foltvarrók” szervezésével,

mely kezdő szinten mutatta be az érdeklődőknek a foltvarrás titkait. A sikerre való tekintettel a tanfolyamot ősszel újra indítják, plusz az első tanfolyamot végzőknek indul haladó tagozat.

Egyéb tanfolyam még a gépjárművezetői, kézműves tanfolyam is. Túl sok tanfolyamot nem tudnak indítani a korlátozott lehetőségek miatt. A helyhiány az oka annak, hogy nincsenek mozgásos foglalkozások, ezeket az általános iskolákkal együttműködve áthelyezték azok tornatermeibe.

Jelentős szereppel bírnak a település kulturális fejlődésében az időszakosan szervezett kiállítások, melyek a város alkotó művészeinek a munkáiból jönnek létre. 5-6 kiállítást tudnak szervezni évente, ezek általában 2 hetesek. Nyaranta 1 hetes alkotótábort tartanak a helyi művészek. Az itt készült munkák kiállítása hagyományosan minden év októberében történik meg. Megünneplésre kerül az intézményben a költészet, a kultúra napja is, ekkor irodalmi est került megrendezésre több civil szervezetek összefogásával.

Szeptember közepén tartja Német Kisebbségi Önkormányzat a Haraszti Sváb Napok rendezvénysorozatot, melyhez bál, és a településen való szüreti felvonulás is hozzátartozik hagyományőrző népviseletben.

Évente (májusban) megrendezésre kerül a kórusok találkozója, ahol a Dunaharasztin működő összes kórus tagjai: a Sváb Baráti Kör kórusa, a Nemzetiségi Asszonykórus, a Nyugdíjas Klub kórusai, valamint a környező települések tánc- és énekcsoportjai vesznek részt.

Minden év októberben tartja a település a városavatás tiszteletére rendezett Városavató Ünnepség Évfordulója rendezvénysorozatát. A várossá avatás 2000. július 1. történt, de a kulcs és az oklevél átadása csak 2000. októberben került sor. Erre a napra emlékezik az egész település különböző programokkal. Ebbe kapcsolódik bele a művelődési ház is, bál, kiállítás, gyermekprogram, sportnap és egyéb műsorok keretében.

A báli szezon is az intézményben zajlik, évente 6-8 bál kerül rendezésre. Az ilyen típusú rendezvényekre nagyon nagy az igény, és szinte mindegyik teltházas. Jellemző, hogy a városban élő kisebbségi csoportok is rendeznek a közösségük tagjainak zenés mulatságot, melyen minden – egyébként nem a csoporthoz tartozó - érdeklődőt is szívesen látnak. Az ilyen alkalmakkor a népcsoport életéhez kötődő táncos műsort szoktak előadni. Megjelennek a hagyományőrző népviseletbe öltözött emberek is.

Lehetőség van a városban lévő civil szervezetek számára is az épület igénybe vételére, így ők is összejöveteleket, előadásokat tudnak tartani. Pl. Bárka Barátok Bulija. (Szellemileg sérült fiatalokat családi körülmények között gondozók közössége, és barátaik találkozója ez).

Segítséget kapnak a szervezetek a közös program megtervezésében és a hely biztosításában. Pünkösdkor kerül megrendezésre a Német Kisebbségi Önkormányzat zenei találkozója (énekes, fúvós).

A társadalmi rendezvények biztosításához is színteret és segítséget nyújt a művelődési ház. Ilyen például a gyermeknapi, pedagógusnapi, és az idősek napja alkalmából szervezett műsorok, programok, és a képviselői közmeghallgatások.

Az intézményben különböző közérdekű lakossági szolgáltatások is zajlanak, mint pl. falugazdász, jogsegélyszolgálat, és a Hungária biztosító ügyfélszolgálata. 2 hetente a Dunaharaszti Gazdakör tartja rendezvényét, időnként vetítéssel és ismeretterjesztő előadással egybe kötve. Teret kapnak a különböző egyházak is, ezen kívül a helyi Vöröskereszt szervezete, a Dunaharaszti Művészeti Egyesület és az Alkotók Dunaharaszti Egyesülete is programszervezéssel. Más intézmény híján itt történik a lakossági tüdőszűrés, és a véradás is.

A művelődési ház életében egy jelentős előrelépést jelentett, hogy még a rendszerváltás előtti évben, 1989 őszén megkezdődhetett az intézmény külső homlokzatának és belső tereinek teljes felújítása. A munkafolyamatok

1990. év elején fejeződtek be. A műszaki átadás 1990. február 1-én történt meg. Ez a megújulás méltán megillette már az intézményt.

Dunaharaszti Város Önkormányzata 2002. októberében az intézmény névadójának tiszteletére emléktáblát helyezett el a művelődési ház aulájában. Az avató ünnepség kapcsán költői est került megrendezésre József Attila tiszteletére. Verseit a Sziget Színház kiváló művészei adták elő egy csodálatos műsor keretében a megjelent vendégek számára. Ezen az estén méltó képet kaptunk a költő életútjáról.

A rendszerváltás után már egyre több gondot fordított az önkormányzat arra, hogy az intézmény megfeleljen a társadalmi és törvényi előírásoknak. Ennek tükrében, 2005-ben elkészült a mozgáskorlátozottak számára is könnyebb bejutást biztosító rámpa, és az önműködő bejárati ajtó. E mellett két mozgáskorlátozottak számára kialakított parkolóhelyet különítettek el. Így már a fogyatékkal élők részére is lehetőség van a rendezvények látogatására. Megtörtént az intézmény teljes akadálymentesítése.

Még ugyanebben az évben sor került a tetőszerkezet és az ereszcsatorna felújítására is. Ezt a munkafolyamatot az intézmény sorozatos beázása tette szükségessé. A művelődési ház technikai felszereltsége is nagyon sokat fejlődött az elmúlt évek alatt. Beszerzésre került egy új hangosítórendszer, mikrofonok, és új reflektorok is.

A másik nagy fejlesztés a 2006-os évhez kötődik, amikor a nagyteremben lévő parkettát kellett kicserélni elavultsága kapcsán fellépő balesetveszély miatt. Jelenleg egy nagy kopásállósággal bíró, de csúszásmentes burkolólappal lett lefedve az aljzat.

A város önkormányzatának hosszú távú tervei között szerepel egy modern művelődési és szabadidős központ létrehozása, amely a mai kor igényeit teljes mértékben ki tudja elégíteni.

9. Összegzés

Minden adott társadalmi kornak megvannak a maguk művelődési szokásai, és ez a történelem folyamán állandóan változik. A mai modern technikai felszerelések nyújtotta lehetőségek miatt a lakosokat még nehezebb egy-egy kulturális rendezvényre elhívni, hiszen mindenki számára elérhető valamilyen szolgáltató eszköz – elsősorban a televízió, amely már minden családban megtalálható. E mellett versenytárs még a multiplex mozihálózat és a különböző házimozirendszerek, valamint az internet elterjedése is. Ezért nagyon fontos feladat az a leendő művelődésszervezők számára, hogy megkeressék azt a programot, amely a lakosság érdeklődését is felkelti.
A szakdolgozatomból kiderül, hogy igenis fontos, hogy egy város életében legyen egy olyan találkozási pont, amely közösségi színtér, ahol szórakozni és kikapcsolódni lehet egyszerre.

Véleményem szerint a művelődési ház megalapítására feltétlen szükség volt, mert kellett az embereknek egy megfelelő közösségi tér. Feladatát az adott kor függvényében, és a lehetőségekhez mérten kisebb-nagyobb hullámvölgyek mellett, de el tudta látni. Volt egy hely, ahol tartalmasan és jó körülmények között lehetett hasznosan eltölteni a szabadidőt. És így van ez ma is, bár az egyének hozzáállása, felfogása nagyon sokat változott az elmúlt évtizedben. Megváltoztak a szórakozási szokások. A technikai eszközök fejlődése és megfizethetősége, nagyrészt otthoni szórakozási feltételeket indukált. Nagy Budapest változatos és színes kulturális életének elszívó ereje is, mely jelentősen befolyásolja az agglomerációban működő művelődési intézmények lehetőségeit és látogatottságát.

A tömegkultúra hatása egyre jobban nyomot hagy az intézmény életében, hiszen a rendezvényeken jellemzően csak egy adott, szűk társadalmi réteg jelenik meg. Ez ellen kell küzdeni a mai művelődésszervezőknek, alternatív lehetőségeket kell felkínálni a lakosság különböző életkorú és

érdeklődésű rétegei számára. A feladat rendkívül összetett, igen nagy kreativitást, empátiát és innovációt igényel a kultúrában tevékenykedők részéről.

Irodalomjegyzék:

Albert Gáspár: Dunaharaszti településfejlődése régi térképek alapján www.sgis.elte.hu/~zoltorok/oktat/essze_2000.htm - 9k

http://k2.jozsef.kando.hu/~guczi/TORI/rakosi.htm

dr. Czinege Erik – dr Helméczy Mátyás - Makay László – dr. Sziráki György – Tóth Sándor: Dunaharaszti története I. . Dunaharaszti Helytörténeti Emléktár, Dunaharaszti 2000.

Helméczy Károly - dr. Helméczy Mátyás – dr. Surányi József: Dunaharaszti története III. Dunaharaszti Helytörténeti Emléktár, Dunaharaszti 2000.

dr. Helméczy Mátyás – Surányi József: Dunaharaszti története II. Dunaharaszti Helytörténeti Emléktár, Dunaharaszti 2000.

Fejezetek Pest megye történetéből. Bp. Pest megyei Levéltár. 1990.

Galgóczy Károly: Pest, Pilis, Solt törvényesen egyesült megye monographiája I-III. Bp. 1876.

Kaltenecker Ferenc: Adatok Dunaharaszti történetéhez. Szakdolgozat, Dunaharaszti Városi Könyvtár

Majtényi György – Szatucsek Zoltán: A kiskereskedelem és a kisipar államosítása. História, 2004/01, Budapest.

Pest Megyei Levéltár Dunaharaszti Nagyközség Adattára 1940.

Pest Megyei Levéltár Dunaharaszti Nagyközség Adattára 1940. Sz138

Pest Megyei Levéltár Dunaharaszti Nagyközség c/b elöljárósági közigazgatási iratok 1913-27.

Pest Megyei Levéltár V. Dunaharaszti Nagyközség iratai 1891-1941-ig (határozatok) képviselőtestületi iratok

Pest Megyei Levéltár Dunaharaszti Nagyközség Képviselő-testületi jegyzőkönyvek 1928-1933.

Pest Megyei Levéltár Dunaharaszti Nagyközség Képviselő-testületi

jegyzőkönyvek 1934-1938.
Pest Megyei Levéltár Dunaharaszti Nagyközség Képviselő-testületi jegyzőkönyvek 1939-1945.
Pest Megyei Levéltár Dunaharaszti Nagyközség mozgókép üzem M16 1918-1927.
Pest Megyei Levéltár Dunaharaszti Nagyközség szabályrendelete Sz13 1915-1923.
Pest Megyei Levéltár Dunaharaszti Nagyközség Tanácsa ülése jegyzőkönyvei XXIII. 733 a-6 1961. január 16 - december 21.
Pest Megyei Levéltár Dunaharaszti Nagyközség Tanácsa ülése jegyzőkönyvei XXIII. 733 a-7 1962. január 18 - december 13.
Pest Megyei Levéltár Dunaharaszti Nagyközség Tanácsa ülése jegyzőkönyvei XXIII. 733 a-8 1963. március 1- december 12. (január, február hónap hiányzik)
Pest Megyei Levéltár Dunaharaszti Nagyközség Tanácsa ülése jegyzőkönyvei XXIII. 733 a-9 1964. január 23 - december 17.
Pest Megyei Levéltár Dunaharaszti Nagyközség Tanácsa ülése jegyzőkönyvei XXIII. 733 a-10. 1965. január 13 - december 21. (hiányzik március, október, november)
Pest Megyei Levéltár Dunaharaszti Nagyközség vázrajzok: tulajdon nyilvántartás és átruházási iratok 1930-1944. A-Z-ig
Várossá Nyilvánítási Kezdeményezés, Dunaharaszti Polgármesteri Hivatal 2000.

Mellékletek:

József Attila emléktáblája a művelődési ház aulájában

Ráckevei Járási
Tanács
4.
sz.

MŰKÖDÉSI ENGEDÉLY

Engedélyezem Dunaharaszti (község, város)
Táncsics u. 2. (utca, házszám) alatt levő
művelődési ház működését.

Az intézmény területi, nem területi jelleggel működik.

Az intézmény fenntartójának (működtetőjének) neve
Községi Tanács VB.

A működéshez az engedélyt az illetékes tűzrendészeti hatóság
sz. alatt megadta.

Ráckeve 196.. 9. január hó 1. nap.

P. H.

az engedélyt kiállító szerv vezetőjének aláírása

A művelődési ház működési engedélye

Német Nemzetiségi Kórustalálkozó a művelődési házban

Német Nemzetiségi Asszonykórus hagyományőrző népviseletben

Egy bálon készült fotó....

...és egy színdarab bemutatásán.

Hagyományos viselet 1930 körül

Színjátszó Kör tagjai, 1934-ben. Ekkor még német nemzetiségi vendéglőben játszottak.

A Szántó vendéglő egykori bejárata

Az egykori Művelődési Ház táblája

A felújított Művelődési Ház bejárata

Az intézet hátsó bejárata…

... és ugyanaz 20 évvel később.

Az épület külső homlokzata…

....és ugyanaz 20 év múlva..